

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนบ้านผามูบ ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ภายหลังสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลนถล่ม โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาปัจจัยการปรับตัวด้านอาชีพ และศึกษาถึงแนวทางการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนบ้านผามูบ ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ภายหลังสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลนถล่ม จากการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ของการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรชาวสวนทุเรียน ได้นำข้อค้นพบที่ได้จากการเก็บข้อมูล มาอภิปรายผลโดยมีรายละเอียด ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายจำแนกเป็นเพศชาย ร้อยละ 54.50 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 45.50 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 50-60 ปี ร้อยละ 39.50 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มากที่สุด ร้อยละ 83.50 สถานภาพการสมรสส่วนใหญ่แต่งงานและอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 89.00 สำหรับจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 1-5 คนต่อครัวเรือนมากที่สุด ร้อยละ 99.50 การถือครองที่ดินเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดถือครองที่ดินเป็นของตนเอง โดยมีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 1-10 ไร่ มากที่สุด ร้อยละ 86.50 รายได้ทั้งหมดโดยไม่หักค่าใช้จ่ายจากการจำหน่ายทุเรียนส่วนใหญ่ไม่น้อยกว่า 20,000 บาท ร้อยละ 52 และมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าปุ๋ยเคมีมากที่สุด ร้อยละ 19.56

2. เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายได้รับผลกระทบจากการเกิดสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลนถล่มเมื่อปี พ.ศ.2549 ในด้านชีวิตและคุณภาพโดยมีสมาชิกในครอบครัวสูญหายมากที่สุด ร้อยละ 39.00 ในด้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่บ้านเสียหายเพียงบางส่วน เช่น ฝาบ้านพัง เสาเรือนหัก ประตูบ้านพัง ร้อยละ 39.50 พื้นที่เกษตรกรรมเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับความเสียหาย ร้อยละ 46.50 และด้านผลผลิตการเกษตรกรรมมีผลผลิตเสียหายบางส่วน เช่น ดินถล่มทับต้นทุเรียน ต้นทุเรียนหักมากที่สุด ร้อยละ 71.50 โดยส่วนใหญ่จะได้รับความเสียหายในระดับมากที่สุด ร้อยละ 33.00

3. การปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) โดยนำมาจัดเรียงคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้

3.1 ด้านการรวมกลุ่ม ($\bar{X} = 3.83$) โดยหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน มีการให้ความรู้กับเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นในการเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากสถานการณ์ อุทกภัยและดินโคลนถล่มที่อาจเกิดขึ้นอีกมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.97$) และมีการรวมกลุ่ม ของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นในการเรียนรู้การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้สามารถต่อสู้ กับการตลาดที่มีความต้องการหลากหลายมากขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.72$)

3.2 ด้านกายภาพ ($\bar{X} = 3.80$) โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการวางแผน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและเหมาะสม โดยเน้นการผลิตที่เป็นการอนุรักษ์และใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวตามความเหมาะสมและคงเหลือไว้ให้รุ่นต่อไปได้ใช้ ประโยชน์ มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.87$) และจากการเกิดสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลน ถล่มทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างมาก ไม่สะดวกในการทำเกษตร มีคะแนนเฉลี่ย น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.75$)

3.3 ด้านการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.78$) โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการนำความรู้ ใหม่ ๆ ทางเกษตรมาใช้ในการผลิตทุเรียน มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.95$) และเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเทคโนโลยีทางการเกษตรอย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง เพื่อนำมาใช้ในการทำการเกษตรกรรม มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.68$)

3.4 ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.74$) โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการวางแผน และมีแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการผลิตทุเรียนมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.84$) และจากการเกิดสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลนถล่มทำให้ท่านมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 3.34$) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าซื้อต้นกล้าพันธุ์ทุเรียนเพื่อนำมาซ่อมแซมในส่วนที่ เสียหายไปมากที่สุด ($\bar{X} = 4.13$)

4. ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการปรับตัวด้านอาชีพโดยจำแนกเป็นรายด้าน ได้ ดังนี้

4.1 สภาพปัญหาด้านกายภาพ คือ มีความอุดมสมบูรณ์ของสวนทุเรียน ลดลง เช่น น้ำในลำธารแห้งมากที่สุด ร้อยละ 33.53 โดยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการวางแผน บำรุงรักษาโดยการปรับสภาพหน้าดินให้มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุด ร้อยละ 46.67

4.2 สภาพปัญหาด้านการรวมกลุ่ม คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการ ลงทุนมากที่สุด ร้อยละ 45.34 โดยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรทุกคนได้มี ส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรมากที่สุด ร้อยละ 55.25

4.3 สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ เกษตรกรกู้เงินจากสถาบันการเงินที่มี

ดอกเบี๋ยสูงเพื่อมาปรับปรุงในส่วนที่เสียหายมากที่สุด ร้อยละ 52.91 โดยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุน เช่น การประกันราคา การตรึงราคา การปรับปรุงราคา ผลผลิตทางการเกษตร การลดต้นทุนการผลิตมีมากที่สุด ร้อยละ 79.25

4.4 สภาพปัญหาด้านการเรียนรู้ คือ เกษตรกรขาดความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัย มาพัฒนา การเกษตร เช่น การใช้สารเคมี การใส่ปุ๋ย การขยายพันธุ์ การคัดเลือกพันธุ์มีมากที่สุด ร้อยละ 65.07 โดยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการส่งเสริมความรู้ใหม่ ๆ ทางด้านการเกษตรเพื่อช่วย เพิ่มผลผลิตให้แก่เกษตรกร เช่น จัดหาแหล่งความรู้ นำวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้มีมากที่สุด ร้อยละ 73.88

5. การปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนได้มีการนำความรู้และประสบการณ์ การทำสวนทุเรียนที่ผ่านมาปรับใช้ในการผลิตทุเรียนในปัจจุบัน และในส่วนของพื้นที่ทำการเกษตร ที่ได้รับความเสียหายได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาและฟื้นฟู โดยเฉพาะการปรับปรุงซ่อมแซมเส้นทางคมนาคมเพื่อให้สามารถขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ไปจำหน่ายได้สะดวกมากขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรชาวสวนทุเรียนยังได้รวมกลุ่มกันเพื่อวางแผน เกี่ยวกับแนวทางและกลไกในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเพื่อความมั่นคงในอาชีพการทำสวน ทุเรียน เช่น การใช้ประโยชน์จากดินให้ถูกวิธี การผลิตทุเรียนให้มีคุณภาพเพื่อที่จะจำหน่ายให้ได้ ราคาที่สูงขึ้น รวมทั้งการจัดหาหมอดินมาให้คำแนะนำในการปลูกทุเรียน ตลอดจนการส่งเสริม และสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดหาตลาดเพื่อรองรับ การประกัน ราคาผลผลิต การนำเทคโนโลยีทางการเกษตรสมัยใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับเกษตรกรรวมใน ท้องถิ่น

อภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนบ้านผามูบ ตำบล แม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ภายหลังสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลนถล่มในครั้งนี้ ได้ กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 2 ประการ ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ปัจจัยการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนบ้านผามูบ ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ภายหลังสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลนถล่ม ได้แก่

1.1 ด้านกายภาพ พบว่า มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง ประหยัดและเหมาะสม โดยเน้นการผลิตที่เป็นการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่รอบตัวตามความเหมาะสมและคงเหลือไว้ให้รุ่นต่อไปได้ใช้ประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิด เรื่องความหลากหลาย (Diversity) ความเป็นธรรม (Equality) การวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้อง

การระบุตัวแปรทางสังคมที่ชัดเจน และการวางแผนเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาค่าจ้างแรงงานที่จะเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ของพัชรินทร์ สิริสุนทร (2548) ซึ่งจะคำนึงถึงตัวแปรด้านทรัพยากรในชุมชน ได้แก่ รูปแบบการใช้ที่ดิน สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ การบริการในชุมชน ระบบสาธารณูปโภค การบริการด้านสุขภาพอนามัย สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบัน วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (เว็บไซต์) ที่ได้ให้ข้อเสนอในการแก้ปัญหาในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ทรัพยากรในป่าพรุ ช่วงก่อนและหลังเกิดโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังที่ว่า "สนับสนุนให้เกิดการฟื้นฟูป่าพรุเพื่อให้ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์ได้ในลักษณะของการเป็นทรัพยากรส่วนรวม รวมทั้งการนำพื้นที่ป่าพรุที่เอกชนถือครองอยู่โดยผิดกฎหมายคืนให้ส่วนรวม ตลอดจนการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่ นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนร่วมกันดูแลป่าพรุในลักษณะป่าของชุมชน" และสอดคล้องกับสรุปบทเรียนสำคัญของโครงการนำร่องการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกของ Leary et al (2008 อ้างถึงใน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, เว็บไซต์) ที่ว่า "การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยวิถีการผลิตและการดำรงชีพของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น จะพึงพาบริการด้านนิเวศจากระบบนิเวศท้องถิ่นอยู่ค่อนข้างมาก (ทั้งในแง่ของรัฐ น้ำ อาหารพื้นบ้าน เชื้อเพลิง) ดังนั้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมจะช่วยเพิ่มกันชน (ภูมิคุ้มกัน) ให้กับชุมชนในการรับมือกับสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป"

1.2 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการวางแผนและมีแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการผลิตทุเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานในการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมของเดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ (2548 หน้า 4-16) ซึ่งกล่าวถึงข้อเสนอแนะมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบในด้านต่าง ๆ โดยจะต้อง "มีการเตรียมแผนและงบประมาณอย่างเพียงพอในการป้องกันและลดผลกระทบ แผนการลดผลกระทบนี้จะต้องมีการดำเนินการหารือกับประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างใกล้ชิด" สอดคล้องกับแนวความคิดการปรับตัวของเกษตรกรและพฤติกรรม (OKnation, เว็บไซต์) ที่ว่า "การลดต้นทุนการผลิตที่สูงซึ่งเกิดจากอัตราค่าจ้างแรงงาน ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตรยังเป็นที่สำคัญในระดับต้น ๆ ของเกษตรกรทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเกษตรกรก็จะทำการปรับตัวโดยใช้แรงงานจากเครื่องจักรแทนการจ้างแรงงาน คน ซึ่งจะพบในกรณีที่เกษตรกรทำการเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการลงทุนทางการเกษตร เนื่องจากเครื่องจักรลงทุนครั้งเดียวมีอายุการใช้งานยาวนานและมีค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าแรงงานคนที่มีการอพยพไปทำงานในภาคการผลิตด้าน

อื่นกันมากขึ้น ในด้านปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่เกษตรกรแก้ไขด้วยการนำเอาแรงงานจากเครื่องจักรมาทดแทน”

1.3 ด้านการรวมกลุ่ม พบว่า หน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนมีการให้ความรู้กับเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นในการเตรียมพร้อมรับผลกระทบจากสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลนถล่มที่อาจเกิดขึ้นอีก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของดุซงกี ณ ลำปาง (อ้างถึงใน สุจรรยา วงษ์พัฒน์, 2548) เกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการส่งเสริมการเกษตรที่ว่า “การส่งเสริมการเกษตรยังสามารถนำความรู้และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกษตรกรยังขาดไปเพิ่มเติมให้ได้ การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการสร้างความชำนาญให้เกษตรกรเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ดังนั้นนักส่งเสริมการเกษตรจะต้องศึกษาว่าความรู้และทักษะใดที่เกษตรกรยังขาดและจะต้องศึกษารูปแบบ วิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถรับเอาความรู้และทักษะนั้นไปปฏิบัติได้” สอดคล้องกับสรุปบทเรียนสำคัญของโครงการนำร่องการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกของ Leary et al (2008 อ้างถึงใน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, เว็บไซต์) ที่ว่า “องค์กรและสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นสามารถมีบทบาทสำคัญในกระบวนการปรับตัวได้ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรชุมชน สหกรณ์ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มรากหญ้าต่าง ๆ เนื่องจากองค์กรเหล่านี้สามารถเข้ามาช่วยแบกรับ กระจาย และจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศร่วมกับเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นได้ นอกจากนี้องค์กรเหล่านี้ยังช่วยสนับสนุนกระบวนการปรับตัวของเกษตรกรและชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเป็นเรื่องที่ค่อนข้างมีความซับซ้อน ทำให้จำเป็นที่จะต้องสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อให้สามารถวางแผนในการปรับตัวได้อย่างถูกต้อง การสร้างให้เกิดกระบวนการปรับตัวนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย ดังนั้นการสร้างการรับรู้ให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยและที่สำคัญ คือ การมีข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกในการปรับตัวแบบต่าง ๆ เพื่อที่จะได้สามารถประเมินทางเลือกการปรับตัวที่เหมาะสมที่สุดสำหรับแต่ละพื้นที่และชุมชนได้”

1.4 ด้านการเรียนรู้ พบว่า มีการนำความรู้ใหม่ ๆ ทางเกษตรมาใช้ในการผลิตทุเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางเกษตรต่อแบบแผนการดำรงชีวิตของชาวชนบทของวรรณะ รัตนพงษ์ และคณะ (2531 หน้า 87-88) ที่ว่า “การนำเอาเทคโนโลยีใหม่จากการศึกษาปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยที่มีอยู่ในชุมชนและปัจจัยที่เข้าไปสู่ชุมชน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง บางปัจจัยเป็นตัวขับเคลื่อนให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นและพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว

แต่ปัจจัยบางอย่างที่เข้ามาสู่สังคมทำให้คนในสังคมต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองเพื่อให้เข้ากับสิ่งที่เข้ามาสู่สังคม สิ่งต่าง ๆ ภายในสังคมที่มีอยู่เดิมอาจเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เช่น การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมการลงทุน การประกอบอาชีพ การท่องเที่ยว" สอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวของเกษตรกรและพฤติกรรม(OKnation, เว็บไซต์) ที่ว่า "การเลือก เทคโนโลยีที่เหมาะสมเป็นการปรับตัวอีกลักษณะหนึ่งเพื่อให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน" และสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ที่ดินทางการเกษตรและรูปแบบการเกษตร (OKnation, เว็บไซต์) ที่ว่า "ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการผลิตเพื่อการค้า ซึ่งมีการแข่งขันกันสูงทางการตลาด ดังนั้นเกษตรกรจึงจำเป็นต้องเลือกใช้เทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมเพื่อช่วยในการลดต้นทุนทางการผลิต ได้แก่ การคัดเลือกพันธุ์พืชให้มีความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม ทำให้พืชสามารถเจริญเติบโตและมีผลผลิตที่มีคุณภาพสูงและตรงกับความต้องการของตลาด การดูแลรักษา ปัจจุบันการเกษตรสมัยใหม่ต้องอาศัยการดูแลรักษามลพิษที่กำลังเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก การให้น้ำ การให้ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่ง และในปัจจุบันมีการนำเอาสารเคมีมาช่วยในการดูแลรักษาด้วยเช่นกัน เช่น ยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี เป็นต้น วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวเป็นการเก็บเกี่ยวผลผลิต การขนส่งไปยังที่พัก โรงเรือน การบรรจุหีบห่อ การคัดขนาด การขนส่งไปยังตลาด และการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรเพื่อเป็นการทุนแรงงานจากคน เป็นการลดต้นทุนทางการผลิตอีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน เพื่อให้ได้ปริมาณและคุณภาพของผลผลิตที่ดี เป็นที่ต้องการของตลาด"

2. แนวทางการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนบ้านผามูป ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ภายหลังสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลนถล่ม ได้แก่

2.1 สภาพปัญหาด้านกายภาพได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการวางแผนบำรุงรักษาโดยการปรับสภาพหน้าดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากภายหลังสถานการณ์อุทกภัยและดินโคลนถล่มส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เกษตรกรรมลดลง ซึ่งสอดคล้องกับสอดคล้องกับแนวคิดของศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ (2538) ที่ว่า "อุทกภัยทำให้เกิดความเสียหายในด้านต่าง ๆ ต่อการประกอบกิจกรรมของมนุษย์ อันเป็นผลมาจากระดับน้ำในแม่น้ำและทะเลสูงขึ้นมากจนล้นฝั่งและตลิ่ง นอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแล้ว หากเป็นกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวกรากหรือคลื่นที่ซัดถล่มจากทะเลขึ้นมามากแล้วถอยหลังไปจะมีอำนาจทำลายกวาดทุกสิ่งทุกอย่างลงทะเลไปหมด ซึ่งเมื่อพิจารณาความเสียหายที่เกิดต่อความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เกษตรกรรมจะพบบริเวณที่เกษตรกรรมจะเป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมที่มีการตกตะกอนทับถมของแร่ธาตุต่าง ๆ ในช่วงเกิดอุทกภัย แต่ทั้งนี้ความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยที่อาจเกิดขึ้น

“ไม่แน่นอน แต่พบว่าการดำเนินการผลิตสินค้าเกษตรยังคงดำเนินต่อไปอันเนื่องมาจากความคุ้มทุนทางเศรษฐกิจนั่นเอง”

2.2 สภาพปัญหาด้านการรวมกลุ่มได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรทุกคนได้มีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางเกษตรต่อแบบแผนการดำรงชีวิตของชาวชนบทของวรรณะ รัตนพงษ์ และคณะ (2531 หน้า 87-88) ที่ว่า “..การรวมกลุ่มในชุมชนเป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีการขับเคลื่อนเพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาขึ้น”

2.3 สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุน เช่น การประกันราคา การตรึงราคา การปรับปรุงราคามลผลผลิตทางการเกษตร การลดต้นทุนการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาวะวิกฤตของประยุทธ์ จันทร์โอชา (เว็บไซต์) กล่าวคือ “กรรมวิธีหรือขบวนการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์และสถานการณ์ความไม่มั่นคงของชาติที่มีสาเหตุรวมถึงที่มาจากมนุษย์และจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยกรรมวิธีหรือขบวนการเริ่มตั้งแต่ในยามสงบ (Peace) เมื่อเกิดภาวะวิกฤตหรือความขัดแย้ง (Crisis, Conflict) และภายหลังภาวะวิกฤตหรือความขัดแย้ง (Post Crisis, Post Conflict) ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย หลายระดับที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐบาล หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ (พลเรือน ตำรวจ ทหาร) องค์กรเอกชน (NGOs) องค์กรระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของสังคม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และเสถียรภาพแห่งรัฐ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (Political, Economic and Social Stabilities)...การบริหารจัดการภาวะวิกฤตรัฐอาจให้ความสำคัญ น้ำหนัก และความเร่งด่วนแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลักษณะของภาวะวิกฤติ รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ทราบและเข้าใจตรงกันจึงจะบรรลุผล และในระยะยาวจะต้องเร่งพัฒนาในเรื่องเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ที่ประสบปัญหาสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืนสืบไป”

2.4 สภาพปัญหาด้านการเรียนรู้ ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการส่งเสริมความรู้ใหม่ ๆ ทางเกษตรเพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตให้แก่เกษตรกร เช่น จัดหาแหล่งความรู้ นำวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของกระบวนการส่งเสริมการเกษตรของดุขฎี ณ ลำปาง (2543 อ้างถึงใน สุจรรยา วงษ์พัฒน์, 2548) ซึ่ง กล่าวว่า กระบวนการส่งเสริมการเกษตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

(1) ความรู้และทักษะ ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะมีความรู้กับสภาพแวดล้อมและระบบการทำฟาร์มของเกษตรกรเองแล้วก็ตาม การส่งเสริมการเกษตรยังสามารถนำความรู้และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกษตรกรยังขาดไปเพิ่มเติมให้ได้ การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการสร้างความชำนาญให้เกษตรกรเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ดังนั้นนักส่งเสริมการเกษตรจะต้องศึกษาว่าความรู้และทักษะใดที่เกษตรกรยังขาดและจะต้องศึกษารูปแบบ วิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถรับเอาความรู้และทักษะนั้นไปปฏิบัติได้

(2) คำแนะนำและข้อมูลข่าวสาร การส่งเสริมการเกษตรเป็นการให้คำแนะนำด้านเทคนิคและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกรใช้ในการตัดสินใจและนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งคำแนะนำทางด้านการผลิตนั้นได้มาจากการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์เกษตร นอกจากนี้เกษตรกรก็อาจเป็นแหล่งที่จะให้คำแนะนำและข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรรายอื่นด้วย

(3) องค์การเกษตรกร นักส่งเสริมควรให้ความช่วยเหลือแนะนำเกษตรกรในการจัดตั้งองค์กรที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการติดต่อเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกรด้วยกัน ในอนาคตองค์กรเกษตรกรในท้องถิ่นจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารได้

(4) การกระตุ้นและสร้างความเชื่อมั่น ข้อจำกัดในการพัฒนาการเกษตรก็คือ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับความสนใจจากรัฐเท่าที่ควร ทำให้รู้สึกว่าการที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้นมีความเป็นไปได้น้อยมาก"

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน และภาคประชาสังคม นับเป็นตัวแทนอันเหมาะสมของการบริหารจัดการท้องถิ่นที่ดี (Good Local Governance) ควรกำหนดเป็นนโยบายสำคัญในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวนาทุเรียนในลักษณะเครือข่าย (Network) ความร่วมมือ ซึ่งถือเป็นการจัดบริการสาธารณะ (Public Services) ที่ครอบคลุมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ (Non-State Actors) โดยในแต่ละภาคส่วนจะปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กันอย่างต่อเนื่อง

1.2 การกำหนดนโยบายเร่งด่วนในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการให้แก่บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ และการพัฒนาระบบการกำกับดูแลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่การ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนและการส่งเสริมการเกษตรแก่เกษตรกรชาวสวนทุเรียนให้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด

1.3 การเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐ โดยการสนับสนุนด้านเทคนิค วิชาการ เทคโนโลยี และงบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาคมอื่น ทั้งภายในท้องถิ่น ภายในประเทศ และระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดเครือข่ายในการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนและการส่งเสริมการเกษตร

1.4 การพัฒนาระบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียน และการส่งเสริมการเกษตรให้มีมาตรฐาน โดยอาจนำระบบมาตรฐานสากลหรือมาตรฐานกลางของประเทศมาใช้กำหนด เพื่อให้เกษตรกรชาวสวนทุเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และได้รับการส่งเสริมการเกษตรได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งหน่วยงานภาครัฐอาจดำเนินการด้วยตนเองโดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะในแต่ละพื้นที่หรือการให้เอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการ

1.5 การกำหนดระบบการติดตามประเมินผลแผนงานและโครงการนำร่องที่ได้ดำเนินการ เพื่อเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนและการส่งเสริมการเกษตรให้มีมาตรฐาน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

2.1 เกษตรกรชาวสวนทุเรียนจะต้องมีการเตรียมความพร้อมต่อสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในปัจจุบันสภาพภูมิอากาศได้เริ่มผันผวนไปจากเดิมและในอนาคตการผันผวนของสภาพอากาศอาจจะมีความถี่และรุนแรงมากขึ้นจนทำให้เกิดภาวะอากาศสุดขั้ว-รุนแรงมากขึ้น การเตรียมความพร้อมจะช่วยลดผลกระทบและความสูญเสียของชีวิตและทรัพย์สินลงได้ ซึ่งการเตรียมความพร้อมหลายอย่างต้องใช้เวลาโดยแนวทางหลักในการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศมีกระบวนการ ดังนี้

- (1) การลดปัจจัยเสี่ยงพื้นฐานที่ทำให้เกษตรกรชาวสวนทุเรียนอ่อนแอ ไม่มีภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนหรือการเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้าอากาศ
- (2) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ทำให้เกษตรกรชาวสวนทุเรียนมีความพร้อมในการรับมือกับความผันผวนหรือการเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้าอากาศ
- (3) การจัดการปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกษตรกรชาวสวนทุเรียนสามารถจัดการกับความผันผวนหรือการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (4) การแก้ปัญหาลดผลกระทบจากความผันผวนหรือการเปลี่ยนแปลงของสภาพดินฟ้าอากาศ

2.2 เกษตรกรชาวสวนทุเรียนควรสร้างความหลากหลายในผลผลิตทุเรียน เพื่อให้สามารถต่อสู้กับระบบตลาดที่มีความต้องการของผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย รวมทั้งมีการเตรียมพร้อมรับกับสิ่งใหม่ ซึ่งเกษตรกรจะต้องพร้อมสำหรับการเปลี่ยนกระบวนการในการผลิต ความเสี่ยงด้านราคาและความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยจะต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผน มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และมีการตัดสินใจจะอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอันดับแรก

2.3 เกษตรกรชาวสวนทุเรียนควรมีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นพลังการเรียนรู้ การสร้างทางเลือก และการต่อรอง ในส่วนของนโยบายการบริหารงาน หน่วยงานภาครัฐจะต้องทำงานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยจะต้องเข้ามาร่วมกันคิดและทำงานร่วมกับเกษตรกรในการวางแผนการให้น้ำ การพัฒนาการผลิตทุเรียน อีกส่วนหนึ่งจะต้องเข้ามาสนับสนุนการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนทุเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งส่งเสริมให้เกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เพราะจะทำให้การวางแผนและการดำเนินการต่าง ๆ สอดคล้องกับเงื่อนไขสภาพความเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรในแต่ละประเภท เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและนำข้อค้นพบมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการวางแผน การพัฒนาและการตัดสินใจเพื่อกำหนดรูปแบบการทำเกษตรกรรมสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประเมินเกี่ยวกับการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรในแต่ละประเภทโดยการสำรวจวิธีการ ขั้นตอน รูปแบบการทำเกษตรกรรม และความเหมาะสมในการนำปัจจัยพื้นฐานเบื้องต้นมาใช้ เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิตทางเกษตรกรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประเมินเกี่ยวกับการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรในแต่ละประเภทตามแนวทางวิธีเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Approach) ที่เน้นการตัดสินใจคุณค่า ซึ่งจะได้ผลการศึกษาในมิติที่แตกต่างจากวิธีเชิงระบบ (Systematic Approach)

3.4 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวด้านอาชีพของเกษตรกรในแต่ละประเภทอย่างรอบด้าน และสามารถประเมินในเวลาเดียวกันได้ทุกขั้นตอน เป็นการประเมินในเชิงตัดสินใจ ซึ่งจะเน้นความสำคัญของการเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยประเมินผลกับการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐต่อการจัดโครงสร้างพื้นฐานในลักษณะที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการตัดสินใจเป็นสำคัญ